

ного процесу децентралізації державного управління в Україні й слабкості місцевого самоврядування рівень співпраці громадських організацій та місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування залишається низьким.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Просвіта, 1996. – 80 с.
2. Указ Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики», 25.05.2001 р. № 341/2001 // Регіональна політика України: інституційно – правове забезпечення; 36. офіц. док. / За ред. З. Варналія. К.: ШСД, 2004. – 521 с.
3. The Heritage Foundation & the Wall Street Journal [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog>.
4. Звіт Transparency International «Про сприйняття корупції» [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog>.
5. Аналітичний огляд «Результат України у світових рейтингах» [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: www.bank.gov.ua/Publication/econom/ratings_Ukraine.pdf.
6. Індекс свободи преси: Україна втрачає позиції, Росія вперше позаду Білорусі [Електронний ресурс] Доступ до ресурсу: <http://otherside.com.ua/news>.
7. Н. Палас. Індекси демократизації Т. Ванханена та організації «Freedom house» як одні з пріоритетних методів визначення рівня демократизації у кінці XIX – початку XXI ст. / Н. Палас // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, вип. 22, 2010. – С.117–123.

Annotation. The features of social organizations in the management of regional development. The necessity of increasing their importance in the realization of state regional policy.

Key words: civil society organizations, regional development, the institutionalization of regional interests, the state's regional policy.

УДК 37.011.3–051:33

Олійник Н.Ю. к.п.н., доцент Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ЕКОНОМІКИ

У науковій статті розглядаються напрями змісту методичної роботи а також умови вдосконалення професійної компетентності педагога, узагальнено основні мотиви професійного розвитку вчителя економіки.

Ключові слова: професійне вдосконалення, оптимізація методичної роботи педагога, компетентність вчителя економіки, мотиви педагогічної діяльності.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування системи освіти та зростання соціальних вимог до навчальних закладів має потребу у висококваліфікованих спеціалістах, які здатні творчо підходити до організації навчально-виховного процесу та досягати високих якісних результатів. Підвищення якості професійної підготовки обумовлене можливістю мобільного реагування навчального процесу на потреби суспільства, виробництва, особистості. Забезпечити таку можливість покликана система управління якістю підготовки фахівця, одним з основних принципів побудови якої є спрямованість на формування необхідних фахівцеві компетенцій, що забезпечують його конкурентоспроможність.

Оволодіння професійною компетентністю можливе за наявності відповідної мотивації. Відомо, що мотиви, які є рушіями діяльності, визначаються сукупністю актуальних потреб. Цю тезу стосовно педагогічної діяльності можна сформулювати таким чином; реальні спонуки до діяльності та рівень активності в їх реалізації, які притаманні вчителів економіки, не можуть бути зрозумілими, якщо не виявлено систему актуальних саме для цього індивіда потреб. Однак спершу слід з'ясувати які види потреб найчастіше детермінують поведінку людини як на рівні визначення потенційно можливого складу потреб, так і на рівні їх індивідуального вияву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія мотивів професійного розвитку, яка спонукає людину до досягнення вершин професійної зрілості, розглядається в багатьох роботах психолого-педагогічного аспекту, але вивчена недостатньо, оскільки мотивація в різних видах діяльності – різна. Теоретичні основи вивчення професіоналізму закладені в працях Б. Г. Ананьєва, А. О. Деркача, Н. В. Кузьміної, Б. Ф. Ломова, К. К. Платонова, В. А. Пономаренко, В. Д. Шадрікова. Виявлені різні аспекти взаємозв'язку професіоналізму і компетентності кадрів (А. О. Деркач, О. С. Анісимов, А. К. Маркова, І. Н. Семенов, Ю. В. Сіягин).

Ефективний професійний розвиток і досягнення професійної компетентності може бути здійснене за наявності достатньо високого рівня мотивації працівника. У ряді досліджень розкриті характеристики мотивів трудової діяльності й професійного розвитку, ставлення людини до праці (В. Г. Асеев, А. І. Зеліченко, З. Б. Каверін, В. І. Ковальов, Р. Л. Кричевський, А. К. Маркова, та ін).

Проблема професійної компетентності вчителя економіки висвітлена в науково-методичних дослідженнях О. В. Аксьонової, І. А. Балягіної, М. А. Богорад, Г. О. Ковальчук, І. Ф. Радіонової та інших науковців. Сучасна економічна освіта потребує підготовки вчителів нового типу, які в умовах інноваційного освітнього середовища не тільки передають на інформаційному рівні знання, а й сприяють розвитку креативності їх мислення.

Формулювання мети статті. З огляду на проблему мотивації професійного вдосконалення вчителів економіки, метою даного дослідження є характеристика мотивів трудової діяльності та їх вплив на професійний розвиток вчителя економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості функціонування системи освіти значною мірою залежить від наявності кваліфікованих педагогічних кадрів. Індивідуальність учителя є важливим суб'єктом оновлення школи, що спонукає досить ретельно продумати ті сторони її управління, які працюють на формування особистості вчителя, підвищення його професіоналізму. Вирішенню цих проблем сприяє належним чином організована методична робота на всіх рівнях – складових частин єдиної системи підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів.

Сьогодення шкільного життя, перехід на новий зміст, структуру навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, викликає необхідність оптимізації методичної роботи педагогів. У змісті методичної роботи науковці Є. С. Березняк, А. М. Зевіна, М. М. Поташник виділяють такі напрями:

- методологічна й теоретична підготовка вчителя, основою якої є знання про закони розвитку природи і суспільства, осмислення програмних положень у галузі розбудови національної освіти;
- підготовка вчителя економіки за окремими методиками викладання навчального предмета, вивчення нових навчальних програм, підручників, методичних

посібників, оволодіння технікою й методикою використання засобів навчання;

- психологічна підготовка, спрямована на розуміння необхідності осмислення наукового впливу на стан навчання і виховання;

- загальнокультурна підготовка педагога, яка поєднує обізнаність з питань етики та загальну культуру поведінки;

- загальнотехнічна підготовка, а саме: знання з нових інформаційних технологій, комп'ютерної техніки, аудіовізуальних засобів [6].

Важливо при організації системи методичної роботи враховувати стаж педагога, категорію, професійну майстерність, педагогічні здібності й інтереси. Тому основними умовами ефективного формування вчителя-професіонала є: мотивація до підвищення професійної майстерності; використання форм методичної роботи, які відповідають різним стилям і технологіям навчання; раціональне використання педагогічних здібностей учителя економіки; створення ситуації успіху; можливість використання нових знань на практиці.

Однією з умов вдосконалення професійної компетентності педагога є мотивація, якій важливо приділяти увагу, оскільки прагнення людини знайти себе в діяльності та пізнати себе в результатах своєї праці беззаперечне. При цьому важливо створювати позитивний психологічний клімат в колективі, правильно делегувати вчителям повноваження адміністрацією закладу, організовувати наставництво, проводити вчасно атестацію, творчі звіти, залучати вчителів до науково-експериментальної роботи, апробувати підручники, посібники та стимулювати до публікацій у фахових журналах, до участі в конкурсах професійної майстерності тощо.

Професійна мотивація забезпечує усвідомлене і стійке прагнення вчителя до досягнення високих рівнів професіоналізму, до повного розкриття своїх можливостей і здібностей, враховуючи ступінь суспільного й індивідуального розвитку. Важливо зауважити, що особливою є мотивація вчителів економіки, оскільки досить багато суперечностей виникає в їх професійній діяльності:

- мала кількість годин у навчальному плані для вивчення предмета;
- слабка забезпеченість навчально-методичною літературою і методичними посібниками;
- недостатня кількість підготовлених вищими навчальними закладами фахівців;
- відсутність атестації вчителів економіки в загальноосвітніх навчальних закладах тощо.

Особливу увагу проблемі професійного вдосконалення приділяє А. К. Маркова. Вона розглядає професіоналізм як сукупність особових характеристик людини, необхідних для успішного виконання праці. Автор відзначає, що професіоналізм людини включає не тільки досягнення нею високих професійних результатів, але і характер особисто-смислового ставлення людини до праці, особливості мотиваційної сфери її праці. Компетентність як одна із сторін професіоналізму, що відображає ступінь відповідності людини вимогам професії. А якщо говорити про економічну компетентність, то можна відзначити, що економічна компетентність як різновид професійної компетентності належить до спеціальної, тобто оволодіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток [5].

Відомо, що мотиви підпорядковуються потребам. Потреби формують зовнішню і (або) внутрішню мотивацію, яка направлена на розвиток професійної ком-

петентності педагогів. Мотиви педагогічної діяльності – спонукання, яке пов'язане з її здійсненням, чи то внутрішня потреба працювати в області даного предмета, чи то потреба працювати з людьми, заснована на усвідомленні своїх педагогічних здібностей. Мотивації пов'язані характером і суттю роботи, їх наявність підвищує задоволеність працею і мотивує підвищення її ефективності.

В організаційно-методичній роботі необхідно знайти такі стимули для педагогів, які формували б у них внутрішню мотивацію, направлену на розвиток економічної компетентності вчителя економіки, як складову його професійної компетентності. Мотивація економічної компетентності – спрямованість особи на здійснення поступального висхідного характеру професійного розвитку.

Для формування економічної компетентності вчителя необхідна модель умов мотивації професійного вдосконалення вчителя економіки. Основним мотивом професійного розвитку є реалізація педагога в професійній діяльності як творчої особистості. Тому, доцільно створювати мережу даних про професійні досягнення вчителів. Така інформація дозволяє спланувати роботу з учителями, де вони проводять майстер-класи, створюють школу педмайстерності, школу молодого педагога. Творчий потенціал учителя в умовах модернізації освіти, введення профільного навчання виявляється й у розробці авторських програм, дидактичного забезпечення.

Наступним провідним мотивом професійного вдосконалення є здобуття нової інформації. Необхідно запрошувати лекторів із вищої школи або авторів програм, організовувати семінари та інші методичні заходи для вчителів економіки. Мотив особистого розвитку спонукає до створення у методичному кабінеті електронної бази найкращих відкритих уроків і позакласних заходів, а також вивчення науково-дослідних робіт, проектів, що уможлиблює професійне самовдосконалення вчителя.

Мотив самовираження та самоствердження, досягнення соціального успіху особливо впливає на ефективний професійний розвиток. Реалізація цього мотиву передбачає участь вчителів економіки у різноманітних проблемних конференціях, Всеукраїнських конкурсах, педагогічних читаннях, фестивалях інноваційних проектів тощо. Самоствердження педагога забезпечує відчуття успіху, визнання, схвалення, довіри, перспективного кар'єрного зросту.

Важливу роль також відіграє мотив змагання. Мотиваційно-цільова функція забезпечує створення мотиваційного середовища, яке спричиняє позитивний вплив на педагога, спонукає його до здійснення вчинків, направлених на професійне вдосконалення. За допомогою ведення моніторингу рівня фахової компетентності вчителів економіки, можна проаналізувати результативність роботи кожного педагога. Після аналізу важливо проводити співбесіди з колегами, пропонувати методичні консультації, розробляти корекційні заходи, надавати управлінсько-методичну підтримку, заохочувати до подальшої сумісної роботи.

Висновки. Отже, ефективне вивчення професійної мотивації вчителів допомагає використати власний потенціал педагога з максимальною віддачею, організувати підвищення майстерності вчителів у ході індивідуальної роботи, створити соціально-педагогічні умови для просвітницького інформування й активного розвитку інноваційних здібностей педагога.

Професійне вдосконалення вчителів економіки забезпечує конкурентоздатність особистості на ринку праці компетентного фахівця, який вільно володіє своєю професією і орієнтується у суміжних галузях діяльності, готовий до професійного

зростання, соціальної мобільності, при цьому відбувається формування ціннісних орієнтирів педагога, відповідного стилю взаємодії з іншими людьми, загальної культури, а також здібностей та можливостей до постійного розвитку власного творчого потенціалу.

Список використаних джерел

1. Аксьонова О. В. Методика викладання економічних дисциплін : навч. посіб. / Олена Валентинівна Аксьонова. – К. : КНЕУ, 2006. – 708 с.
2. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Борис Герасимович Ананьев. – СПб. : Питер, 2001.–272 с.
3. Компетентісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
4. Книга вчителя економіки : довідк. – метод. вид. / упоряд. Н. В. Бескова, В. М. Проценко. – Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 256 с.
5. Маркова А. К. Психология профессионализма / Аэлита Капитоновна Маркова. – М., 1996.–308 с.
6. Профессиональные объединения педагогов: метод, рекомендации / М. М. Поташник, А. М. Моисеев, Т. Г. Калугина и др. / Ред.: М. М. Поташник. – 2–е изд. – М. : Педагогическое общество России, 2002. – 143 с.

***Annotation.** In the scientific article content areas of technical work and conditions improve professional competence of teachers, summarizes the main reasons for teacher professional development economics.*

***Key words:** professional development, optimization methodology of the teacher, teacher competence economic motives educational activities.*

УДК 330.1

Нестеренко Т.П., к.э.н., доцент Азовского регионального института управления ЗНТУ;

Бордоусов О.В., к.э.н., доцент Казахского национального университета имени аль-Фараби

ЛОКАЛИЗАЦИОННЫЙ ЭФФЕКТ В ФОРМИРОВАНИИ РЕГИОНАЛЬНЫХ КЛАСТЕРОВ

В дослідженні розглядається роль локалізаційних ефектів в процесі формування регіональних кластерів. Визначається вплив екстерналій на рішення фірм розміщуватися в межах одного регіону та обслуговувати споживачів, які територіально знаходяться не тільки в «домашньому», але й в зовнішніх регіонах.

***Ключові слова:** кластер, регіон, локалізація, глобалізація, екстерналії.*

Введение. Резкое сокращение транспортных издержек, наблюдаемое в последнее столетие [1], должно было бы снизить влияние расстояния на размещение фирм в пространстве. Однако зачастую конкурентные преимущества локализованы [2], поэтому можно утверждать, что «место имеет значение». Еще А. Маршалл ввел представление о «внешних экономиях» [3], которые объясняют сосредоточение фирм на отдельных территориях, несмотря на значительность транспортных издержек по доставке продукции к потребителю. Поэтому современная экономическая теория может рассматривать процесс формирования региональных кластеров как результат возникновения и действия локализационных внешних эффектов.